קרח ה

א. וועגן דער סמיכות הפרשיות (און שייכות) פון „ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי לכל קדשי בנ״י וגו״ [1] — דער ענין פון מתנות כהונה — צו מחלוקת קרח וואס שטייט פאר דעם אין דער פרשה, זאגט דער ספרי (און רש״י ברענגט עס אראפ) [2], אז נאכדעם ווי „בא קרח וערער על הכהונה״ [3] האט דער אויבערשטער געזאגט, אז די כהונה פון אהרן איז ער כותב וחותם ומעלה בערכאין, וואס דאס איז דורך די מתנות כהונה [4].

דארף מען פארשטיין: דאס איז א טעם אויף דעם המשך ושייכות פון די מתנות כהונה צו מחלוקת קרח — וואס איז אבער די שייכות פון ענין המעשר [*4] וואס מ׳גיט צום לוי („ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר וגו״, וואס שטייט באלד נאך און אין דער זעלבער אמירה פון אני חלקך מתנן דייהבית לך אינון חולקך [5] — מתנות כהונה [6]) — צו מחלוקת קרח?

נאכמער: לכאורה ניט נאר האט דאס קיין שייכות ניט צו מחלוקת קרח, נאר ס׳איז גאר אן ענין הפכי דערפון: מחלוקת קרח איז געווען נאר על הכהונה — „ובקשתם גם כהונה״ [7] — און ניט אויף לוי׳, וואס קרח אליין איז דאך געווען א לוי (און נאך פון די חשובים שבהם — בן יצהר בן קהת [8]) ?

לכאורה וואלט מען געקענט ענטפערן, אז דאס איז טאקע מהאי טעמא גופא: היות אז קרח איז געווען פון שבט לוי און די מחלוקת איז געקומען פון אים און נאך אנדערע פון שבט לוי — דאס גופא וואס זיי זיינען געווען בני לוי [9] איז געווען די סיבה פון זייער טענה ומחלוקת, ווי משה האט צו זיי געזאגט [*9]: שמעו נא בני לוי המעט מכם כי הבדיל אלקי ישראל אתכם מעדת ישראל גו׳ לעבוד גו׳ ויקרב אותך ואת כל אחיך בני לוי אתך ובקשתם גם כהונה — וואלט מען געקענט א טעות האבן און מיינען אז צוליב דעם איז ח״ו געמינערט געווארן פון דער חשיבות

---

1) פרשתנו יח, ח ואילך.

2) עה״פ. ובספרי נשנה גם לקמן פסוק כ.

3) כ״ה בספרי ועד״ז בפרש״י (בא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה בא הכתוב ונתן לו). אבל במדרש לקח טוב: לפי שערער קרח על מתנות כהונה בא הכתוב ללמד לקיים לאהרן ולבניו את המתנות ללמדך כו׳. וראה תנחומא פרשתנו ג. במדב״ר פי״ח ד: התחילו כו׳ להתגרות כו׳ כ״ד מת״כ כו׳.

4) בספרי „לכך נאמרה פרשה זו סמוך לקרח״. אבל בפרש״י מסיים „ולכך נסמכה פרשה זו לכאן״ (ועד״ז במדרש לקח טוב שם), ונתבאר בארוכה בלקו״ש חכ״ג ע׳ 124 ואילך. ואכ״מ.

*4) המדובר בהמשך הפרשה שם כא ואילך.

5) ת״א שם (שהוא קרוב לפששי״מ יותר מתיב״ע — שתרגם „אנא חלקך״).

6) בפשטות הי׳ אפי״ל (בהמשך להנ״ל) דמכיון דתרומת מעשר מן המעשר היא א׳ מכ״ד מתנות כהונה, הוצרך להקדים תחלה מצות נתינת מעשר ללוי׳. אבל לפי״ז קשה דמצות מעשר נאמרה בהמשך ובתוך הדיבור (לאהרן) • ע״ד מתנות כהונה (ובוא״ו המוסיף), ותרומת מעשר נאמרה בדיבור (ובפרשה) בפ״ע — ולמשה (יח, כה). וראה לקמן הערה 13.

7) טז, יוד.

8) ריש פרשתנו. ואדרבא זה גרם שבא „לחלוק עם משה״ (פרש״י שם ד״ה ודתן).

9) (או ראשי סנהדראות) ע״ד טלית שכולה תכלת — שלדעתם א״צ לציצית — (ראה פרש״י ר״פ קרח ד״ה ודתן).

*9) טז, ח ואילך.

*) ולהעיר שבפסוק כ נאמר עוה״פ (נוסף על תחלת הפרשה בפסוק ח) ויאמר ה׳ אל אהרן.

און תפקיד פון שבט לוי: דעריבער האָט דער אויבערשטער צוזאַמען מיטן ציווי אויף מתנות כהונה אָנגעזאָגט אויך אויף געבן מעשר לבני לוי כו', וואָס דאָס לערנט אונז אַז די בני לוי זיינען געבליבן בחשיבותם[10].

ס'איז אָבער שווער אַזוי צו זאָגן, ווייל פון דעם וואָס די תורה זאָגט דעם ענין פון מעשרות בהמשך צו מתנות כהונה, און דערצו נאָך מיט א ו'א המוסיף[11], איז משמע, אַז אויך די שייכות פון ענין המעשר ללויים צו מחלוקת קרח איז אין דעם זעלבן אופן ותוכן ווי די שייכות פון מתנות כהונה צו מחלוקת קרח, דהיינו צו מדגיש זיין מלכתחילה מעלת לוי'[12] און ניט (נאָר) צו באַוואַרענען שלילת המעלה[13].

אויך: וויבאַלד אַז אָלע עניני התורה זיינען בתכלית הדיוק, דארף מען זאָגן, אַז די שייכות פון מתנות כהונה ולוי' צו מחלוקת קרח איז ניט נאָר אין אַן אופן כללי (אַז מתנות כהונה איז א סימן סתם וראי' צו מחזק זיין כהונת אהרן נאָכן ערעור[14]), נאָר אַז דער אינהאַלט פון מתנות כהונה ולוי' האָט א שייכות צו מחלוקת קרח[15] און גיט אַן ענטפער אויף טענת קרח.

ב. שוין געריידט אַמאָל בארוכה[16] אין דעם וואָס עס שטייט אין נועם אלימלך[17], אַז דער ענין פון קרח — וואָס דער תרגום[18] טייטשט „ואתפלג קרח" — איז ע"ד ווי דער רקיע המבדיל בין מים למים[19], אַפטיילן און אָפּשיידן צווישן עליונים און תחתונים; און אין דעם איז באַשטאַנען זיין מחלוקת אויף כהונת אהרן:

וויבאַלד אַז א כהן איז אינגאַנצן אָפּגעשיידט פון ענייני העולם, ער איז פאַרנומען נאָר מיט קדושה[20] זאָכן — ובלשון הכתוב[21] ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים הוא ובניו,

ובפרט (אהרן) א כהן גדול אויף וועמען עס שטייט[22] „ומן המקדש לא יצא" — איז „מדוע תתנשאו על קהל ה'"[23] — היינט ווי אַזוי און פאַרוואָס

---

10) להעיר מש"ך עה"ת פרשתנו יח, כו.

11) ולבני לוי גו' (יח, כא).

12) להעיר שגם שם נאמר „ולבני לוי הנה נתתי" ובספרי שם „אין הנה אלא שמחה" כבספרי ופרש"י שם, ח במתנות כהונה. וראה לקו"ש חכ"ג הנ"ל.

13) בפשטות י"ל שסמיכות מתנות כהונה וכן מעשר ללוי מובנת מעצמה, כי בא בהמשך לפרשה שלפנ"ז (יח, א ואילך) „אתה ובניך ובית אביך אתך תשאו את עון המקדש גו'" (שהוא מענה לבנ"י (יז, כז-כח) „הן גוענו גו' כל הקרב הקרב אל משכן ה'") „וגם את אחיך מטה לוי גו' הקרב אתך גו' ושמרו גו' לעבוד גו'". וכמפורש בהפסוק (יח, כא-ב), „ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל גו' חלף עבודתם גו' ולא יקרבו עוד בנ"י אל אוהל מועד גו'" ועד"ז הוא במתנות כהונה (כמ"ש במפרשי התורה — ספורנו יח, ח. אוה"ח שם. ועוד. ולהעיר מספרי שם, כא דעת ר' יאשי'). אלא שבספרי (ופרש"י) מתרצים האריכות הגדולה בפרטי מתנות כהונה ולא כללות הענין שניתנו לו מת"כ — שהביאור הוא משל למלך כר', לבטל ערעור קרח „ולכך נסמכה פרשה זו לכאן".

14) ובפרט שע"ז כבר היתה ההוכחה מזה ש„פרח מטה אהרן" (יז, כג) וניתן „למשמרת לאות" — „לזכרון שבחרתי באהרן הכהן" (רש"י שם, כה).

15) להעיר ממדרש לקח טוב שבהעלותך 3.

16) ראה לקו"ש ח"ח ע' 116 ואילך, וש"נ.

17) הובא ונתבאר באוה"ת פרשתנו ע' תרצז, תשכג. ד"ה כל פטר רחם תרכ"ז. ועוד. ע"פ זח"א יז, א ואילך — הובא גם בצרור המור כאן.

18) הובא בפרש"י.

19) בראשית א, ז. וראה אוה"ת שם ח"ג תצו, ב ואילך.

20) ל' הפרשה והבדלה (ראה תו"כ ופרש"י ר"פ קדושים. תניא פמ"א. אגה"ת פ"י. ועוד).

21) דה"א כג, יג.

22) אמור כא, יב.

23) טז, ג.

דאַרף זיין די השפעה פון דער התנשאות וקדושת אהרן אויף אידן (על קהל ה'), אַז אויך זיי זאָלן זיך אויפהויבן צו זיין מובדל פון ענייני העולם, בשעת אַז זייער עבודה איז צו פאַרנעמען זיך מיט דברים גשמיים און מאַכן פון זיי כלים צו אלקות.

און דעריבער איז זייער טענה „מדוע תתנשאו על קהל ה'" ניט אין סתירה צו דעם וואָס זיי אַליין האָבן געוואָלט זיין כהנים — ווייל קרח האָט געוואָלט אַן אַנדער סוג פון כהונה, אַזא וואָס האָט ניט קיין פאַרבונד מיט „כל העדה".

וע"ד ווי מען געפינט אין קדושה אַז שמאי[24] — מצד קפדנותו[25] — דחפו באמת הבנין[26] און בית שמאי במקום ב"ה אינה משנה[27] ווייל ענינם איז באופן ושם דרך כו' ששוקל דרכיו[28].

ועוד דוגמא: רשב"י וחבריו — וואָס הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם[29], און ר"א זיין זון (חבריו), איז אפילו נאַכן דרייצענטן יאָר במערה איז הווי מחי *[29].

און דערמיט איז מוסבר וואָס דער אַנ־זאָג אויף מתנות כהונה איז בהמשך צו מחלוקת קרח: די מתנות כהונה דריקן אויס די שייכות און פאַרבונד צווישן אידן מיט כהנים — אַז אידן גיבן זייער אייגענטום צו די כהנים (וועלכע זיינען מובדל פון ענייני העולם), ד. ה. אַז זיי הויבן אויף זייערע גשמיות'דיקע ענינים, זיי ווערן מתנות כהונה, ביז אַז אויף זיי זאָגט מען „אני חלקך", כנ"ל, זיי גיבן זיי צום אויבערשטן.

דאָס איז אַבער לכאורה ניט מספיק: אמת טאָקע אַז לפועל האָט קרח געקריגט אויף כהונה ובפרט אויף כהונת אהרן, זיין כוונה (וגדר בכהונה) דערביי איז דאָך אַבער געווען אַז עס זאָל זיין אַ שייכות נאָר באופן דהבדלה[30], אַבער עס זאָל ניט זיין קיין חיבור פון „תחתונים", פון וועלט, מיט „עליונים" — קדושה ואלקות, האָט בהתאם לזה לכאורה געדאַרפט זיין דער תיקון אין אַן אופן אַז די ענינים פון וועלט זאָלן אינגאַנצן אַוועקגעגעבן ווערן צום אויבערשטן (אַ פולשטענדיקער חיבור פון עליון ותחתון — אַ זאָך פון וועלט ווערט קדוש לגמרי) — ווי קרבנות וואָס מ'איז מקריב אויפן מזבח פאָר דעם אויבערשטן זיי זיינען אינגאַנצן קדוש — אַבער ניט מתנות כהונה בכלל, וואָס זיינען לאכילת (הנאת) כהנים, און כמה מהם זיינען חולין.

ג. פרשת קרח לייענט מען בכמה שנים אין דער וואָך פון ג' תמוז (אַדער — ווי היינטיקס יאָר — אין דעם טאָג גופא) — דער טאָג וואָס דער רבי דער שוועסטער איז באַפרייט געוואָרן פון תפיסה אין יאָר תרפ"ז[31].

וע"פ הידוע אַז אַלץ איז בהשגחה פרטית, ובפרט לפי דברי השל"ה[32] אַז

---

24) ששרשו מקו הגבורה (זח"ג רמה, א. וראה הקדמת התניא). וראה זח"א שם. לקו"ת פרשתנו נד, סע"ב ואילך. ובהנסמן בהערה 70.

25) וראה ב"ב (קס, ב) ע"ד כהנים קפדנין. ומבואר במ"א (וראה ביאוה"ז להצ"צ ע' תצא. לקלוי"צ חקת ע' שפט) איך שיכול להיות זה אף שמברכין את בנ"י באהבה, ותלמידיו (וכש"כ בניו) של אהרן: אוהב את הבריות כמאמר הלל והנהגתו (בשבת לא, א).

26) שבת שם.

27) ברכות לו, ע"ב. וש"נ.

28) לקו"ת שה"ש מח, ג.

29) ברכות לה, ב.

*29) שבת לג, ב.

30) ע"ד השייכות דשלילה. וראה זבחים (ג, א) דמינה מחריב בה דלאו מינה לא מחריב בה.

31) פרשת המאסר והגאולה — ראה לקו"ד ליקוט לד־לז.

32) חלק תושב"כ ר"ם וישב.

אלע מועדים זיינען מרומז אין די פרשיות וועלכע מ׳לייענט אין דעם באטרעפנדן זמן, איז מובן, אז דער (תוכן פון) טאג האט א שייכות צום תוכן פון פ׳ קרח.

לויטן אויבנדערמאנטן ביאור אין דעם ענין פון מחלוקת קרח קען מען לכאורה מסביר זיין די שייכות בפשטות:

אזוי ווי קרח׳ן האט ניט געארט דער ענין הכהונה כשלעצמו — דאס וואס כהנים זיינען מובדל פון עניני העולם — זיין מחלוקת איז געווען, כנ״ל, אויף דעם וואס זיי זיינען משפיע אט די קדושה צו „כל העדה״:

עד״ז איז אויך געווען ביי די וואס דער רבי האט געהאט פון זיי דאן אזוי־פיל התנגדות ורדיפות: דאס וואס האט זיי געשטערט (וואס צוליב דעם האבן זיי דעם רבי׳ן ארעסטירט) איז געווען ניט זיין עבודה אין תומ״צ פאר זיך לעצמו ובעצמו, נאר זיין ארבעט אין „הרבצת התורה בכל מרחבי מדינתנו״ צווישן אלע אידן וואס זיינען געווען דעמאלט אין יענער מדינה.[33]

עד״ז האט זיין באפרייאונג ג׳ תמוז געמיינט, אז דער אויבערשטער האט באוויזן גלוי לעין כל, אז ער קען ממשיך זיין אין זיין ארבעט פון הרבצת התורה, בדוגמא צו דעם וואס דער אויבערשטער האט אראפגענומען און מבטל געווען דעם ערעור פון קרח דערמיט וואס ער איז „כותב וחותם לך ומעלה בערכאין״ די כהונה פון אהרן.

אבער לכאורה איז עס ניט בדומה להנ״ל: ג׳ תמוז איז דאך נאך ניט געווען די (פולע) באפרייאונג פון רבי׳ן (מער ניט ווי באפרייאונג פון תפיסה), ווארום ער איז דעמאלט פארשיקט געווארן אין גלות (אין קאסטראמא), וואו ער האט ניט געקענט אנגיין מיט זיין ארבעט פאר הרבצת התורה כדבעי — דאס איז ערשט געקומען שפעטער בי״ב־י״ג תמוז (און אויך דעמאלט זיינען נאך געווען שווערישקייטן, ביז ער איז אוועקגעפארן פון יענער מדינה)[34].

מוז מען זאגן, אז די ענלעכקייט פון דער גאולה פון רבי׳ן מיטן ענין פון „כותב וחותם לך ומעלה בערכאין״ כהונת אהרן איז פארבונדן מיט דעם טייל פון דער גאולה ווי ער איז נאך געווען (עכ״פ בחיצוניות) אין די הגבלות פון גלות ביי די וואס האבן אים ארעס־טירט.

ד. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם א שאלה פשוטה לכאורה בנוגע צום כללות׳דיקן ענין פון מתנות כהונה (ועד״ז במעשר):

מתנות כהונה[35], וואס א איד גיט אוועק דעם כהן, זיינען נאר באשטימטע (גאר קליינע) חלקים פון אידנ׳ס נכסים; אפילו תרומה, חלה וכיו״ב — די זאכן וואס מ׳דארף געבן ראשיתם דעם כהן — האט דאס א שיעור, ס׳דארף זיין ראשית (און אפילו מדרבנן איז בתרומה — עין יפה א׳ מארבעים[36]. ועד״ז בחלה[37]). אבער ניט אוועקגעבן זיינע

---

33) במכתב בעל הגאולה לחגיגת ימים אלה — טו סיון תרפ״ח (בסה״מ תרפ״ח ע׳ קמו — ועתה (תשל״ח) עוה״פ בקונטרס בפ״ע).

34) ראה ספר התולדות אדמו״ר מהוריי״ץ (כפר חב״ד, תשל״ג) ח״ג.

35) כולן מנויות בגמרא וכו׳ (ב״ק קי, ב. חולין קלג, ב. תוספתא חלה פ״ב. ספרי פרשתנו יח, כ) וברמב״ם ריש הל׳ בכורים.

36) תרומות פ״ד מ״ג.

37) חלה פ״ב מ״ז. ספרי שלח טו, כא הובא בפרש״י שם, כ.

תבואה אינגאנצן אלס תרומה כו', עס דארף זיין „שירי ניכרין" [38], ועד"ז בנוגע צו מעשר איז דאך דאס נאר — א צענטל פון זיינע פירות און תבואה.

ולכאורה, בשלמא דאס וואס ס'איז פאראן א שיעור למטה [39], אז מ'טאר ניט געבן וויניקער ווי דער שיעור, איז מובן: פארוואס אבער איז דא א שיעור למעלה — אז ער טאר ניט אוועקגעבן און מקדיש זיין פון זיינע נכסים וכיו"ב צום אויבערשטן אלע נכסים (ובכמה מהם — אפילו ניט מערער פונעם שיעור) [40], ביז אז דער רמב"ם פסק'נט [41] „לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו והעושה כן עובר על דעת הכתוב כו' אלא כל המפזר ממונו במצות אל יפזר יותר מחומש כו'".

ה. דער ביאור בכל הנ"ל: עס איז מבואר אין חסידות [42] דער חילוק צווישן כהנים און לוים, אז א כהן איז ענינו איש החסד*[42], און ענינם של לוים איז גבורה. און קרח (וואס איז געווען א לוי) האט מיט זיין מחלוקת אויף כהונת אהרן געוואלט מגביר זיין גבורות אויף חסדים, אז די לוים זאלן זיין אנשטאט די כהנים.

אין עבודת האדם איז דער חילוק צווישן חסד וגבורה: חסד איז ענינו השפעה מלמעלה למטה — „שוב" אין וועלט, און גבורה איז ענינה העלאה מלמטה למעלה — „רצוא" (ארויסגיין פון וועלט):

און דער שורש פון טענת קרח איז געווען, אז דער עיקר זאל זיין דער ענין הגבורה, די עבודה פון רצוא ועלי'.

קרח האט געהאלטן אז תחתונים ווי זיי זיינען אין זייער מציאות זיינען ניט קיין כלים צו אלקות, און דעריבער דארף ביי זיי זיין רצוא — ארויסגיין פון דעם מעמד ומצב פון מטה און עולה זיין צו אלקות.

[ס'איז קיין סתירה ניט צו דעם וואס ס'האט זיך געערעדט פריער (ומבואר במ"א [43]) אז די מחלוקת פון קרח איז געווען אויף דעם וואס די כהנים (ובפרט כהן גדול) רופן ארויס ביי אלע אידן די תנועה פון אויפהויבן זיך דורך זייער עבודה למטה אין וועלט [44] — ווארום ויבאלד דאס קומט דורך דער פעולה פון אהרן הכהן איש החסד וואס איז משפיע און ממשיך אלקות מלמעלה למטה אין דעם תחתון ווי ער איז

---

38) ראה תרומות פ"ד מ"ה. חולין קלו, ב. רמב"ם הל' תרומות פ"ג ה"ה (בתרומה). רפ"ה מהל' בכורים (חלה). אבל בנוגע לראשית הגז פסק (שם פ"י ה"ח) כמ"ד (חולין שם) שדבריו שאמר כל גזיי ראשית קיימין, גם בבכורים נאמר שיעור מדרבנן אבל הרוצה לעשות כל שדהו בכורים עושהו (בכורים פ"ב מ"ד. רמב"ם שם פ"ב הי"ז).

39) מדרבנן עכ"פ, משא"כ מדאורייתא (ראה רמב"ם רפ"ה מהל' תרומות. הל' בכורים שם. רפ"ה שם. רפ"י). ולהעיר מהמבואר לעיל ע' 179 ואילך שלכמה דיעות יש שיעור בנתינת תרומה, חלה כו' גם מדאורייתא. וש"נ.

40) ואמחז"ל שלא לעשר אומדות (אבות א, טז. מנחות נד, ב).

41) סוף הל' ערכין וחרמין.

42) בהבא לקמן — ראה אוה"ת פרשתנו ע' תרפו. תרצב. אחרי ע' תקמא. יהל אור ע' קצ. ד"ה כל פטר רחם שם. המשך תער"ב ח"ב ע' א'מג. ועוד. וראה לקו"ת פרשתנו נד, ב ואילך. ספר הליקוטים בערכו (קרח).

*42) זח"ג קמה, ב. (וראה שם קעו, א. רמב, א. ח"א רמד, א). תניא רפ"נ.

43) לקו"ש ח"ח ע' 106 ואילך. ע' 116 ואילך. וש"נ.

44) וי"ל שהמבואר לעיל בפנים בהטענה של קרח שתחתונים כפי שהם במציאותם אינם כלים לאלקות ולכן צ"ל התנועה דרצוא, הוא הסתעפות והשתל' (במדרי' נמוכה יותר), מטענתו שיש מעלה בכל העדה שעושים מעניני העולם כלים לאלקות, היינו ההבדלה בין עבודת הכהנים לכל העדה — המבואר בלקו"ש שם (הובא לעיל ס"ב).

במציאותו, טוט ער דעריבער אויף, אז די תנועה פון העלאה ביים אידן איז ניט באופן אז ער גייט אַרויס פון מטה, נאָר אז דער מטה במצבו וועלט אַ כלי צו אלקות, וע"ד — כל מעשיך (דיינע מעשים) לשם שמים, בכל דרכיך (דיינע דרכים) דעהו[45].

און מהאי טעמא איז דער אָפשלאָג און תיקון אויף מחלוקת קרח ניט דורך קרבנות וקדשים, וואָס מ'גיט אַוועק אינ־גאַנצן צום אויבערשטן, מ'איז דאָס מקריב אויפן מזבח, נאָר דורכן ענין פון מתנות כהונה דוקא:

אין הקרבת הקרבנות (ובכללות דער ענין פון קדשים, וואָס אַ איד איז מקדיש זיינע נכסים להוי') זאָגט זיך ניט אַרויס אז אַלס דברים תחתונים גשמיים וועלט זיי אַ כלי צו אלקות, וואָרום די קרבנות גייען דאָך אַרויס פון חול, פון זייער שייכות צום אדם למטה און וועלט אַן ענין קדוש — מ'איז זיי מקריב אויפן מזבח.

משא"כ בא מתנות כהונה, וואָס אַ מענטש גיט אַוועק פון זיין פאַרמעגן צום כהן *[45] און דער כהן עסט עס און עס וועלט בא עם „למשחה — לגדו־לה" [46], „כדרך שהמלכים — אויך ניט אידן — אוכלים" *[46], ביז אז כמה פון די מתנות כהונה (וואָס זיינען נוהג אויך בחו"ל) בלייבן חולין — דוקא אין דעם איז ניכר ומודגש אז אויך במצבם פון ענינים דלמטה (אַלס חולין) זיינען זיי שייך צו אלקות [47].

ו. אַבער אויך ביי מתנות כהונה איז נאָך ניט מודגש בתכלית ובשלימות, אז אויך דברים תחתונים, ווי זיי זיינען במצב ד„מטה", ווערן זיי פאַרבונדן מיט אלקות — וואָרום:

א) רוב מתנות כהונה [48], די עשר במקדש וארבע בירושלים, ווערן פריער קודש און ערשט דערנאָך קומט דער חיוב פון געבן זיי צום כהן, און די כהנים איז משולחן גבוה קא זכו [49]; אַזוי אויך תרומה, בכורים און חלה, איז דאָך בא זיי פריער הרמה ונתינה לה', און ערשט דערנאָך קומט דער געבן עס צום כהן, ווי דער פסוק איז מדגיש בפרשתנו [50] „ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתים", „בכורי כל אשר בארצם אשר יביאו לה' לך יהיו" [51], „תתנו להי' תרומה" [52], און אפילו בא גזל הגר איז פריער „קנאו השם" און שפעטער גיט מען דאָס צום כהן [53].

ב) אפילו די איבעריקע מתנות — פון *[53] די עשר בגבולין, זיינען זיי דאָך זאכן, וואָס נאָך זייענדיק ברשות ישראל געהערן זיי שוין צום כהן [54] ווי „מתנות"

---

45) אבות פ"ב מי"ב. משלי ג, ו.

*45) הם נכסי כהן — ראה בכורים רפ"ב. מנחות עג, א. ובפרש"י שם. ועוד.

46) פרש"י בפרשתנו יח, ח.

*46) זבחים צא, א. וש"נ.

47) להעיר מסהמ"צ להצ"צ מצות אכילת ק"ק לכהנים, ד"ה והוא עומד עליהם תרס"ג — שאכילת מזבח הו"ע הבירור והעלאה מלמטלמ"ע ואכילת כהנים המשכה מלמעלמ"ט. ראה לקמן בפנים.

48) בהבא לקמן — ראה לקו"ש ח"ה ע' 71, וש"נ. ח"ח ע' 33 ואילך.

49) ב"ק יג, א. וש"נ.

50) יח, יב (בתרומה).

51) שם, יג (בכורים).

52) שלח טו, כא (בחלה). ושם לפנ"ז יט „תרימו תרומה להי".

53) ב"ק קט, ב. פרש"י נשא ה, ח. משא"כ בפ' שופטים (יח, ג־ד) מפורש „וזה יהי' משפט הכהנים מאת העם גו' ראשית דגנך גו' וראשית גז צאנך תתן לו".

*53) לחלוקה זו בגמ' ורמב"ם — גם תרומה וחלה שנזכרו לפנ"ז הם מהעשר בגבולין.

54) ראה שו"ת הרשב"א (ח"א סי' יח. אבודרהם שער ג' ועוד) דאין מברכין על מתנות כהונה משום דמשולחן גבוה קא זכו ולא משל הבעלים. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך ברכת המצות.

זרוע לחיים וקיבה, שדה אחוזה, שדה חרמים [55]

[נוסף לזה, וואס „מתנות" און „שדה אחוזה" [56] ווערן ניט דערמאנט מפורש בפרשתנו [57]; און „מתנות" — זיינען (ווי חז"ל [58] זאגן) פאַרבונדן מיט מעשה פינחס, וואס איז געווען שפעטער [59]]

דעריבער ווערט בהמשך לזה גע־זאגט אין דער פרשה אויך דער ענין פון מעשר ללוים, וואס: א) אויך נאכן אפ־שיידן און אפגעבן דעם מעשר צום לוי [60] בלייבט דאס חולין גמורין [61], וואס „אין בו קדושה כלל" און ס'איז מותר לזרים [62]. ב) ס'איז ניט קיין חלק מסוים וואס געהערט צום לוי נאר פאר דער הפרשה פונעם אידן.

וואס דאס איז נאכמער מדגיש אז אויך א מציאות וואס איז נאך חול גמור, „תחתונים" ממש, איז אויך פאַרבונדן מיטן אויבערשטן דערמיט וואס מ'גיט דאס צום לוי, וואס „ה' הוא נחלתו" [63].

ז. איינע פון די טענות מיט וועלכער קרח האט אנגעהויבן זיין מחלוקת אויף כהונת אהרן איז געווען: „טלית שכולה תכלת מהו שתהא פטורה מן הציצית" [64]. איז מבואר טענתו אין חסידות [65]: דער ענין פון טלית (לבוש) שכולה תכלת ווייזט אויף בחי' מקיף, און אן ענין פון מקיף דארף אין דעם ניט זיין קיין ציצית (חוטין וואס ציען זיך פון עם) — המשכה בפנימיות. (און דערמיט האט ער געוואלט ארויסבריינגען זיין מחלוקת אויף כהונת אהרן, ווי עס איז מבואר אין חסידות בארוכה).

אין עבודת ה' בדקות מיינט עס (אויך): בשעת די עבודה פון זיכוך המציאות פון א אידן קומט מצד המשכת האור מלמעלה, ניט מצד דעם אדם העובד מלמטלמ"ע — איז כאטש אז ער ווערט מיוחד מיט אלקות, וויבאלד אבער אז דאס קומט מלמעלה, איז דאס לגבי זיין מציאות אן ענין פון מקיף — עס פעלט די המשכה בפנימיות, וואס טוט זיך אויף מצד זיין מציאות.

ועפ"ז י"ל אז בדקות איז אויך דער ענין פון מעשר נאך ניט אינגאנצן מספיק אלס תיקון אויף מחלוקת קרח, נאר מ'דארף אויך האבן דעם ענין וואס מתנות כהונה און מעשר זיינען משפיע למטה, און זיי זיינען מדגיש און בריינגען ארויס בנוגע דעם איבעריקן טייל נכסים וואס בלייבן בא דעם אידן.

מתנות כהונה (און אזוי אויך מעשר) כשלעצמם — וויבאלד אז א איד איז זיי מקיים דערפאר וואס זיי זיינען מצוות

---

55) להעיר מבכורות (לב, סע"א. רמב"ם הל' ערכין וחרמין פ"ו ה"ה) חרמים כל זמן שהן בבית בעלים ה"ה כהקדש לכל דבריהם כו'.

56) שחולין הם — רמב"ם הל' בכורים פ"א ה"ו־ז. וראה בהנסמן בהערה שלפנ"ז.

57) ראה רמב"ן שופטים יח, ג. ושם כי (בפרשתנו) הזכיר כל אשר נתן לו בקודש, אבל הזרוע כו' הן חולין גמורים כו'.

58) ראה חולין קלד, ב. ספרי ופרש"י שופטים יח, ג.

59) וראה רמב"ן שופטים שם. מלבי"ם שם. ועוד.

60) ומש"כ ע"ז (יח, כד) „אשר ירימו לה' תרומה" — ראה פרש"י שם (מספרי) „הכתוב קראו תרומה עד שיפריש ממנו תרומת מעשר". ולהעיר מספרי יח, כא: אף זו קנאה השם כו'.

61) פרש"י פרשתנו יח, ל.

62) רמב"ם הל' מעשר פ"א ה"ב.

63) שופטים יח, ב.

64) במדב"ר פי"ח, ג. תנחומא פרשתנו ב. ועוד.

65) ראה לקו"ת שלח מו, ג. ריש פרשתנו. אוה"ת שלח ע' תקעה ובפרשתנו. ראה ספר הליקוטים להאריז"ל שם. המשך תרס"ו ע' רס"ג. המשך תער"ב שם (א'מד). ובכ"מ.

ה', דערפאר ווערט דורך זיי ניט ארויסגעזאגט בשלימות, אז אויך דברים גשמיים ווי זיי געפינען זיך אינגאנצן אין זייער גדר וציור דלמטה, ווערן כלים לאלקות [וכמובן אויך פון דעם וואס אמחז"ל (אפילו בנוגע צו צדקה) — אז נאכן ציווי אויף מעשרות איז עס א חלק פון ממון ונכסים וואס מלכתחילה געהערט עס ניט צו אים, ס'איז ביי אים בתורת פקדון [66]]

בשעת אבער די הפרשה ונתינה פון מתנות כהונה ומעשר איז מדגיש, אז כאטש די איבערגעבליבענע געהערט צום מענטש, פאר זיינע הצטרכות'ן, צו באנוצן זיך מיט זיי איז עס דערפאר ווייל דער אויבערשטער האט זיי אים צוגעטיילט — און דערפאר גופא ווערן זיי דורך איהם (מטה) אויסגענוצט אזוי ווי דער אויבערשטער וויל —

דורך דעם דוקא איז ער מגלה אז אויך דברים גשמיים ממש ווי זיי בליבן אינ־גאנצן א רכוש פון מענטשן, אין דער בחי' פון תחתונים, ווערן בפנימיות אינ־גאנצן פארבונדן מיט אלקות, אין אן אופן פון „בכל דרכיך דעהו" [67];

און דורך דעם פירט זיך אויס די שלימות פון „דירה לו ית' בתחתונים" [68].

וי"ל בדרך אפשר — אז דאס גופא איז דער טעם וואס סיי ביי מתנות כהונה סיי בא מעשר איז דא א שיעור קצוב, און א מענטש טאר ניט אוועקגעבן זיינע גאנצע נכסים — וואס ארום די פארבונדנ־קייט מיט אלקות אין די נכסים איז אין אן אנדער אופן ווי אין די וואס ער דארף אוועקגעבן; און דעריבער איז חסה התורה על ממונם של ישראל [69] (כדי זיי זאלן נתברר ווערן אויף זייער ריכטיקן אופן).

ח. א מעין ודוגמא צו די דריי ענינים הנ"ל (קדשים ממש, רוב (ועיקר) מתנות כהונה ומעשר, און די נכסים וואס בלייבן בא דעם מענטשן) אין מדריגות אין אחדות ה' — י"ל, אז דאס זיינען: דער ענין פון יחוד הוי' אחד מלמטה למעלה, הוי' אחד מלמעלה למטה [70], יחוד יחו"ע ויחו"ת [71].

דער ענין פון הוי' אחד (בדרך עלי') מלמטה למעלה איז, אז אויך נאך התהוות העולמות זיינען די עולמות בטל במציאות בתכלית פונקט ווי קודם ההתהוות; ד. ה. אז נבראים זיינען באמת קיין מציאות ניט און זייער אמת'ע מציאות איז ווי זיי זיינען למעלה (אין אצילות).

וואס דאס רופט ארויס די עבודה פון פרישות והפשטה פון עניני העולם — חיי (ועבודת) הצדיקים [72] וואס זיינען מופשט פון ענינים גשמיים.

---

66) ראה ד"ה א"ר שמואל בר נחמני תר"ץ פ"ג (נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א קיט, א).

67) עיין תניא ספ"ג.

68) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 75 ואילך. ח"כ ע' 335.

69) ראה רמב"ם סוף הל' ערכין וחרמין (ר"ה כז, א. וש"נ). ולהעיר מכש"ט סי' ר"י"ח. צוואת הריב"ש סי' ק"ט. או"ת להה"מ קא, ד. וראה לקו"ש ח"ז ע' 229 ואילך.

70) להעיר מאוה"ת פרשתנו ע' תרצז „אבל קרח רצה שישאר ההבדלה וזהו מחלוקת והבדל שאינה לש"ש שלא יתייחדו זו"נ כו' אבל שמאי והלל מחלוקת לש"ש יחוד זו"נ רק ביחוד זה יש מלמעלמ"ט ומלמטלמ"ע כו'". וראה שם ד"ה להבין בסופו (ע' תשד ואילך).

71) בהבא לקמן — ראה המשך תרס"ו ס"ע קנג ואילך. ע' רכח. רמב. תורת שלום ע' 51 ואילך. 184 ואילך (וראה שם ע' 196 ואילך ב' אופנים אלו בעצמות). וראה ד"ה סמוכים לעד פרי"ת פ"ב בהגה"ה.

72) ראה אגה"ק סכ"ז בהביאור.

דער צווייטער אופן פון „הוי׳ אחד (בדרך המשכה) מלמעלה למטה״ [73] איז ווי אלקות איז מתפשט ומלובש אין יעדער זאך, ד. ה. ס׳איז פאראן א מציאות פון וועלט אבער די מציאות גופא איז אלקות. און די דרגא פון יחוד רופט ארויס אין עבודה (ניט אפצושיידן זיך פון וועלט, נאר אדרבה): צו טאן מיט דברים גשמיים — ער איז נהנה פון דער דבר גשמי, נאר די הנאה איז א הנאה אלקית.

אבער אויך דער יחוד, כאטש ער איז מיט׳ן דבר גשמי, דערהערט ער עס אבער ווי צוויי באזונדערע זאכן שנתאחדו — אלקות און דבר גשמי,

מצד דעם יחוד פון יחו״ע ויחו״ת איז נרגש ווי די מציאות הגשמי און זיין עשי׳ (והנאה) ווערן אן ענין פון אלקות.

ט. ע״פ כהנ״ל קען מען מבאר זיין די שייכות פון ג׳ תמוז דוקא — צו פ׳ קרח:

בי״ב וי״ג תמוז, ווען מ׳האט דעם רבי׳ן אינגאנצן באפרייט, אויך פון גלות קאסטראמא, דריקט זיך ניט אויס בשלימות ווי די ארבעט פון הרבצת התורה והיהדות האט געפועלט אויך אויף די „תחתונים״ וואס האבן אים ארעסטירט, אז אויך זיי זאלן אויף דעם מסכים זיין; ווארום דעמולט איז דאך דער רבי בגילוי ארויס פון זייערע ד׳ אמות (כאטש אז במדינה ההיא בכלל — האבן זיי געטאן קענן אידן און אידיש־קייט).

דוקא בג׳ תמוז ווען זיי האבן אים פארשיקט אין גלות קאסטראמא, און פארנדיק אהין האט ער (נאך פאר׳ן אנקומען אהין) איינגעארדענט אז מ׳זאל דארטן צונויפקלייבן אינגלאך און מאכן א חדר, פארריכטן די מקוה [74] און געזאגט חסידות דארטן וכו׳ [75] —

דוקא אין דעם האט זיך אויסגע־דריקט אז תחתונים ממש, ווי זיי שטייען נאך אין זייער נידעריקסטן ציור (זיי האלטן נאך דעם רבי׳ן בא זיך אין גלות) זיינען „מסכים״ אויף הרבצת התורה והיהדות פון רבי׳ן —

בדוגמא צו שלימות התיקון וואס האט ארויפגענומען און מבטל געווען מחלוקת קרח, אז אויך די דברים גשמיים, ווי זיי זיינען אין זייער מציאות פון תחתונים ממש, זיינען זיי בפנימיותם — אלקות.

יו״ד. ע״פ כהנ״ל י״ל, אז די דריי ענינים הנ״ל (וואס האבן מבטל געווען און מתקן געווען מחלוקת קרח) זיינען בכללות מרומז אויך אין דער תורה וואס דער רבי האט געזאגט ארויסגייענדיק פון תפיסה, פארן אפפארן אין קאסט־ראמא [76]:

מיר בעטן, בא השי״ת, יהי ה׳ אלקינו עמנו כאשר הי׳ עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו [77] השי״ת זאהל זיין מיט אונז און וועט זיין מיט אונז כאשר הי׳ עם אבותינו, הגם מיר זיינען דאך ניט גלייך צו אבותינו, וועלכע זיינען געווען בעלי מסירת נפש בפועל ממש צוליעב תורה און מצות וכו׳.

ובהקדים — דלכאורה דארף מען פארשטיין: א) אין לשון הבקשה „יהי ה׳

---

73) ואופן זה הוא במדרי׳ נעלית יותר מאופן הא׳ (המשך שם ע׳ רמב).

74) ראה לקו״ש ח״ד ע׳ 1063.

75) ד״ה גפן ממצרים — נדפס בסה״מ קונטרסים ח״א ע׳ 352.

76) נדפס שם ע׳ 350.

77) מ״א ח, נז.

אלקינו עמנו גו״: בשלמא שם הוי׳ וואס מיינט אז דער אויבערשטער איז הי׳ הוה ויהי׳ (ברגע אחד) [78] — אלקות וואס איז העכער פון האבן אַ שייכות צו וועלט דאַרף מען נאכדעם מוסיף זיין און מודיע זיין אז ער איז „עמנו״: משא״כ שם אלקים וואס זיין טייטש איז אז ער איז „תקיף ואמיץ אשר לו היכולת בעליונים ובתחתונים״[78], און „אלקינו״ איז דאך דער פירוש אז דער אויבערשטער איז כוחנו וחיותנו, ווייזט עס דאך אז דער אויבערשטער איז מיט אונז — איז לכאורה ניט נויטיק צו מוסיף זיין דעם ווארט „עמנו״, אדער עס האט געדארפט שטיין „יהי ה׳ עמנו״ ?

ב) „יהי ה״א עמנו״ — איז דאך שלא בערך מער פון „אל יעזבנו ואל יטשנו״.

ג) דער רבי האט געזאגט „הגם מיר זיינען דאך ניט גלייך צו אבותינו וועלכע זיינען געווען בעלי מסירת נפש בפועל ממש אויף תורה און מצות״ — דלכאורה: ביים רבי׳ן איז דאך אין יענע זמנים געווען דער ענין פון מסירת נפש בפועל (און אפילו זיצנדיק אין תפיסה ולאח״ז); איז אפילו מ׳זאל זאגן אז מצד דער ענוה פון רבי׳ן האט ער געהאלטן אז זיין מסירת נפש איז ניט גלייך צו דער מסירת נפש פון „אבותינו״, האט ער אבער דאך ניט געדארפט דאס זאגן אין א לשון („הגם מיר זיינען דאך ניט גלייך צו אבותינו וועלכע זיינען געווען בעלי מסירת נפש בפועל ממש״) וואס איז שולל אינגאנצן די מסנ״פ בפועל ממש.

יא. איז דער ביאור אין דעם: דער רבי האט געוואלט פועל זיין דעם ענין הגאולה ביי אלע אידן, ביז אויך ביי די וואס זיינען נאר „בשם ישראל יכונה״ [79], און דעריבער האט ער געבראכט דוקא דעם לשון הפסוק „יהי הוי׳ אלקינו עמנו״ מיט דער הוספה „הגם מיר זיינען דאך ניט גלייך צו אבותינו כו״ — ד. ה. אז אויך אזעלכע אידן וואס זיינען ניט גלייך צו אבותינו (ביי זיי איז ניטא דער ענין המסנ״פ בפועל אויף תומ״צ) זאל ביי זיי זיין „הוי׳ אלקינו עמנו כאשר הי׳ עם אבותינו״;

ולפי הנ״ל — אז דער רבי האט געוואלט אויפטאן די גאולה אויך ביי די וואס זיינען נאר „בשם ישראל יכונה״, ניט קוקנדיק אויף זייער מצב אין שמירת התומ״צ — קען מען זאגן, אז מיט דער הוספה „הגם מיר זיינען דאך ניט גלייך צו אבותינו״ האט דער רבי געמיינט מרמז צו זיין צום פירוש המדרש [80] „וכן שלמה אומר לפני הקב״ה מלך שהוא שוכר פועלים והן עושין מלאכתן יפה ונותן להם שכרן מה שבח יש למלך, ואימתי הוא משובח כשישכור פועלים רעים שאין עושין מלאכתן ונותן להן שכרן וזו היא טובה גדולה וכה״א יהי ה״א עמנו כאשר הי׳ עם אבותינו״ — ד. ה. ער האט געוואלט אויפטאן ענין הגאולה אויך ביי „פועלים רעים״.

יב. ע״פ זה קען מען מסביר זיין, אז אין דעם ענין פון „יהי ה״א עמנו גו״ זיינען דא דריי מדריגות (וי״ל שהן — ע״ד ג׳ מדריגות הנ״ל):

א) „הוי׳ (ווערט) אלקינו״ — אז דער אויבערשטער איז כוחנו וחיותנו, וואס דאס ווייזט אז די גאנצע מציאות פון

78) טושו״ע (ואדה״ז) או״ח סי׳ נ׳ (ס״ג) — שער היחוה״א פ״ז.

79) מכתב הנ״ל דט״ו סיון. וראה לקו״ש ח״ח ע׳ 329 ואילך, וש״נ.

80) מדרש תהלים כו.

דעם מענטשן און זיין כח וחיות בגלוי — איז אלקות.

ב) „ה' אלקינו עמנו" — דער מענטש איז ווי אַ זאַך פאַר זיך, נאָר דער אויבערשטער איז „מיט אים": אַבער דאָס גופא וואָס „אלקינו" איז „עמנו" איז אַ ראי' אַז ער איז פאַרבונדן מיט אלקות.

ג) „אל יעזבנו ואל יטשנו": כדי אויפצוטאָן אויך אין אַזעלכע אידן וואָס זיינען בבחי' „תחתונים" ממש — בשם ישראל יכונה — וואָס עס זעט זיך ביי זיי כלל ניט אָן זייער שייכות צו אלקות[81], אַז אויך ביי זיי זאָל זיין דער ענין הגאולה, האָט דער רבי מוסיף געווען „כאשר הי' עם אבותינו הגם מיר זיינען ניט גלייך צו אבותינו כו'" — מיינענדיק צו מרמז זיין אויפן פירוש המדרש כנ"ל[82], און דערמיט האָט ער אויפגעטאָן אַז אויך ביי די „פועלים רעים" זאָל זיין עכ"פ דער הרגש פון „אל יעזבנו ואל יטשנו" — אַז אויך ווי זיי זיינען אין דעם מצב זאָל זיך אָנזען אַז זיי זיינען ח"ו ניט אָפגעזונדערט און פאַרלאָזן פון אויבערשטן.

און אין דעם דוקא דריקט זיך אויס ווי אַזוי אויך אַזעלכע, וואָס זיינען תחתונים אין זייער מציאות הנראית והנגלית זיינען שייך צו אלקות: אַז אין וועלכער מדריגה אַ איד געפינט זיך נאָר, איז זיין אמת'ער און פנימיות'דיקע מציאות — אלקות. ובלשון פון רבי'ן[79]: כל איש ישראל (מבלי התחשב עם מצבו הפרטי בשמירת וקיום המצות) לבו תמים עם ה' ותורתו.

און דאָס האָט געפועלט אויך אויף די „תחתונים" פון וועלט, אפילו אויף די וואָס האָבן אים ארעסטירט אַז אויך במעמדם ומצבם זאָלן זיי מסכים זיין צו דער הפצת התורה פון רבי'ן, ביז צו העלפן אין זיין באַפרייאונג וגאולה כפשוטה.

יג. וויבאַלד אַז הימים האלו נזכרים (ביז אַז) ונעשים[83] האָט יעדערער און אַלע — עמנו — די הוראה ונתינת כח פון ג' תמוז אויף ניט נתפעל ווערן פון מניעות ועיכובים אויף הפצת התורה והיהדות, און מ'האָט אויך די הבטחה (ווי דער צווייטער אָפטייטש אין „יהי" „אל יעזבנו ואל יטשנו") אַז עס וועט מקוים ווערן אַז „יהי ה' אלקינו עמנו כאשר הי' עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו ולכל בנ"י יהי' אור ברוחניות ובגשמיות"[84].

(משיחות ש"פ קרח, ג' תמוז תשכ"ד. י"ט כסלו, תשכ"ה. יום ג' פ' קרח תשל"ז)

---

81) ראה לקו"ש שם.

82) וי"ל שלכן אמר מעלת אבותינו שהם היו „בעלי מסירת נפש בפועל ממש" — אף שאבותינו בכלל מורה על עבודת המוחין (ראה תניא רפ"ג. וראה ד"ה יהי ה"א תש"י בסופו) — כי ענין המס"נ הרי"ז דבר השוה בכאו"א מישראל (ראה תניא פי"ח. ואדרבה מעלה יתירה בדור דעקבתא דמשיחא שמקיימים התומ"צ במס"נ — ראה סה"מ קונטרסים ח"א ע' 106 ואילך. סה"מ תש"י ע' 237. תש"ט ע' 122. ועוד) — וגם זה לא נראה בהם.

83) כידוע פי' האריז"ל אשר כשהם „נזכרים" כדבעי הם „נעשים" (ראה רמ"ז בספר תיקון שובבים. הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א) פכ"ט).

84) סיום לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחתו ג' תמוז הנ"ל.